Interview

IJdel, ambitieus en zijn tijd ver vooruit

De Camera Obscura van Nicolaas Beets is bijna tweehonderd jaar na verschijnen nog steeds populair. Het is ook verkrijgbaar als luisterboek en er is een hertaling van uitgegeven. Er bestaan al drie biografieën over de dichtende dominee, opgetekend door mensen die hem persoonlijk hebben gekend. Neerlandicus en hoogleraar Rick Honings (41) heeft er een vierde aan toegevoegd: God, gezin en vaderland: de eeuw van Nicolaas Beets.

Tekst **Arthur de Mijttenaere** Foto **United Photos/Elmer van der Marel**

Godfried Bomans en Ada Beets, dochter van Nicolaas Beets, in 1952 bij de opening van de Hildebrandtentoonstelling in Haarlem.
INGEKLEURDE FOTO UIT DE BIOGRAFIE.

Een tekening van Beets op latere leeftijd. BEELD UIT DE BIOGRAFIE

Van beroemde schrijvers zoals Harry Mulisch en Godfried Bomans staan in Haarlem twee piepkleine beeldjes. Voor Nicolaas Beets is in de Haarlemmerhout een indrukwekkende beeldengroep neergezet: het Hildebrandmonument. Hoe is het mogelijk dat Nicolaas Beets, die de Camera Obscura in 1839 publiceerde, zo'n grote beeldengroep heeft gekregen?

De figuren uit de Camera Obscura luisteren naar namen als Keesje het diakenhuismannetje, Robertus Nurks en de 'charmante' Van den Hoogen. De romanfiguren hebben net als de beeldengroep de tand des tijds goed doorstaan.

Op een druilerige dag staat een groepje bootcampers te rekken en te strekken bij de ruisende fontein van de Haarlemmerhout. Rond de fontein staan de beelden uit de Camera Obscura; een bundel humoristische schetsen die Beets onder het pseudoniem Hildebrand schreef. De fontein in het groen is een populair plekje, zeker in de zomer als bezoekers er chillen, sporten en een enkeling er zelfs een boek ter hand neemt.

Trekschuit

Waarom heeft Honings een dikke pil van ruim zevenhonderd pagina's geschreven over een man die al meer dan honderdtwintig jaar dood is? Honings zegt dat zijn boek eigenlijk gaat over de negentiende eeuw, gezien door de lens van Beets. Het was een boeiende eeuw, waarin het alledaagse leven drastisch veranderde. Beets groeide op in de rustige jaren van trekschuit, postkoets en een strikt georganiseerde standenmaatschappij. Er was bittere armoede en kinderarbeid. Aan het eind van zijn leven zag de wereld er heel anders uit en keek Beets met grote ogen naar de eerste automobielen die in Utrecht over straat reden.

> **Het duurt nu weer honderd of tweehonderd jaar voordat er weer iemand is die dat gaat doen**

Beets heeft een immens archief achtergelaten. Met niet alleen veel papierwerk maar ook haarlokken van zijn vrouw en kinderen en de schoentjes die hij als kind had gedragen. Honings, een specialist op het gebied van de negentiende eeuw, vindt het een buitenkans dat hij de biografie kon schrijven: „Het duurt nu weer honderd of tweehonderd jaar voordat er weer iemand is die dat gaat doen."

Beets was ijdel en ambitieus, blijkt uit de goed geschreven biografie met veel details. De vriendschappen, de onderwijzers en de liefdes van Beets komen uitgebreid langs, waardoor de lezer een beeld krijgt van het gewone leven. Honings vindt de negentiende eeuw fascinerend. „Deze is nog tastbaar aanwezig. De ouders van mijn oma komen ook uit die eeuw."

Brandende ambitie

Beets, iemand met een brandende ambitie, heeft een leven geleid vol successen. Hij verdiende goed als schrijver en als dominee, terwijl zijn preken volle kerken trokken. Hij wilde hogerop komen in het leven en dat lukte wonderwel: aan het eind van zijn leven logeerde hij zelfs bij zijn vriend koning Willem III.

> **Als prediker werd ernst verwacht van Beets. Hij nam bewust afstand van de spot uit de Camera Obscura**

In de Koningstraat in Haarlem herinnert een gevelsteen nog aan zijn geboortehuis, waar zijn vader een apotheek dreef. In zijn Haarlemse jeugd volgde hij achtereenvolgens de Hollandse, de Franse en de Latijnse school. Honings ontdekte dat Beets, een uiterst slimme leerling, de Latijnse school toch niet voltooide, omdat zijn vader erop stond dat hij hem zou opvolgen als apotheker. Beets heeft enige tijd pillen en poeders bereid, maar voelde zich doodongelukkig achter de toonbank.

Baanbrekend boek

Uiteindelijk mocht de jonge Haarlemmer toch gaan studeren. Dat werd theologie in Leiden, waarvoor hij een stipendium kreeg van de kerk, omdat zijn vader een academische studie niet kon bekostigen. Op 25-jarige leeftijd, tijdens zijn studietijd in Leiden, publiceerde hij de Camera Obscura en daaraan heeft hij zijn eeuwige roem te danken. In dit satirische boek neemt hij zijn tijdgenoten op de hak, zoals in het verhaal 'Een onaangenaam mens in de Haarlemmerhout'. Dit gaat over de Amsterdammer Robertus Nurks die over alles in Haarlem zegt: 'Niet veel zaaks'. Het boek was baanbrekend: tot die tijd moesten romans historisch zijn met een moralistische boodschap, terwijl Beets luchtige en humoristische schetsjes maakte.

De naam Robertus Nurks belandde zelfs in Nederlandse woordenboeken. Nurks betekent knorrig of chagrijnig. Het doet denken

Lees verder >